

Leidraad samenwerking landbouwers

Leidraad samenwerking landbouwers

Ons kenmerk : ACM/UIT/583180
Zaaknummer : ACM/22/177044
Datum : 1 september 2022
Auteur :
Versie :
Aantal pagina's : 19

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
2 Samenwerking tussen landbouwers	6
2.1 Erkende producentenorganisaties	6
2.2 Erkende brancheorganisaties	8
2.3 Andere mogelijkheden voor samenwerking tussen landbouwers	10
2.4 Samenwerking bij duurzaamheidsinitiatieven	14
3 De algemene concurrentieregels	15
3.1 Uitgangspunten van de concurrentieregels	15
3.2 Samenwerking die mag in alle economische sectoren	16
Bijlagen	17

Samenvatting

Samenwerking tussen landbouwers en concurrentie: wat mag en waar liggen de grenzen

In deze Leidraad staan de belangrijkste mogelijkheden voor samenwerking tussen landbouwers die zijn toegestaan volgens de concurrentieregels. De Leidraad is voor landbouwers de eerste stap om mogelijke samenwerking te onderzoeken.

Binnen de concurrentieregels zijn er voor de landbouw extra mogelijkheden om door samenwerking de positie van landbouwers op de markt te versterken. Samenwerkingsmogelijkheden die in de meeste andere sectoren in de economie niet bestaan. Door de verschillende voorwaarden die aan een samenwerking in de landbouw zijn gesteld, kan het overzicht snel verloren gaan. Allemaal redenen voor de ACM om via deze Leidraad hierover meer duidelijkheid te geven.

Samenwerken bij produceren en verkopen van landbouwproducten

Landbouwers mogen samenwerken bij de productie en verkoop van hun producten. Hierdoor wordt de onderhandelingspositie ten opzichte van afnemers versterkt. Dit kan soms nodig zijn, aangezien in vele landbouwbranches de boer als producent een (veel) kleinere marktpartij is dan de verwerker, groothandel of supermarkt. Op die manier kan er meer balans worden gebracht in marktposities. Dat kan in een vrij los samenwerkingsverband zijn maar ook in de vorm van een meer georganiseerd verband: de producentenorganisatie (PO). In Nederland zijn circa tien PO's actief. De PO bepaalt in grote mate de productie en verkoop van de producten van de deelnemers. Een PO heeft meestal ook een behoorlijk aantal deelnemers en marktinfluensie.

Verder kan er worden samengewerkt binnen een keten, in de vorm van een brancheorganisatie. Daarbinnen werken meerdere schakels binnen een productie-, verwerking-, en afzetketen samen. Tot slot zijn er samenwerkingsmogelijkheden voor landbouwers en hun afnemers om duurzamer te produceren dan wettelijk vereist is.

Het maakt niet uit hoeveel deelnemers de samenwerking bestaat. Maar er zijn wel grenzen. De samenwerking mag concurrentie op de markt niet helemaal uitsluiten.

Meer samenwerking mogelijk binnen de Europese doelstellingen

Ook bij samenwerking tussen landbouwers gelden de Europese landbouwdoelstellingen. Die doelstellingen zijn al vele decennia dezelfde. Denk aan: productieverbetering, zekerheid van voedselvoorziening, redelijke levensstandaard voor de landbouwer en redelijke prijzen voor de consument. Deze Europese doelstellingen hebben ook geleid tot meer mogelijkheden voor samenwerking.

Geen concurrentieproblemen bij kleinschalige samenwerking

Overigens zullen niet bij iedere samenwerking tussen landbouwers, de concurrentieregels een rol spelen. Partijen die een zeer gering marktaandeel hebben (afgemeten aan de totale productie op een markt), hebben nauwelijks effect op de markt. Een beperkte samenwerking valt buiten de concurrentieregels. Naarmate een samenwerkingsverband in grootte toeneemt, zullen de mededingingsregels in zicht komen. En kunnen de specifieke voor de landbouw geldende regels, samenwerking mogelijk maken.

1 Inleiding

1. De landbouw is een belangrijke pijler van de economie. Als landbouwer wordt u geconfronteerd met veel uitdagingen, zoals de veranderende regels voor productie en de maatschappelijke wens voor verdere verduurzaming van de voedselketen. Tegelijkertijd moeten veel kleinere landbouwondernemingen handel drijven met een kleine groep grote afnemers, zoals verwerkers en supermarkten. Eén van de mogelijkheden om met deze uitdagingen om te gaan is samenwerking met andere landbouwers. Deze leidraad wil u meer duidelijkheid bieden over hoe u kunt samenwerken zonder de wet te overtreden. Door samen te werken kan de positie van de landbouwer in de keten worden versterkt.
2. De landbouw heeft van oudsher een speciale positie ingenomen in de Europese Unie (EU). De EU streeft bij het landbouwbeleid vijf doelen na, namelijk:
  - I. de productiviteit van de landbouw te doen toenemen
  - II. landbouwers van een redelijke levensstandaard te verzekeren
  - III. markten te stabiliseren
  - IV. voedselvoorziening veilig te stellen
  - V. redelijke prijzen bij de levering aan verbruikers te verzekeren
3. Vanuit het Europese landbouwbeleid gelden voor samenwerking in de landbouw speciale regels. Vormen van samenwerking die de concurrentie beperken en daarom voor andere ondernemingen verboden zijn, zijn wel toegestaan voor landbouwers. Daarbij kunt u denken aan samenwerking op het gebied van productie en verkoop. Op het gebied van duurzaamheid is er ook samenwerking mogelijk tussen landbouwers en marktdeelnemers op andere niveaus van productie, verwerking en handel binnen de voedseltoeleveringsketen.
4. De mogelijkheden voor samenwerking in de landbouw zijn uitgewerkt in de Verordening over de Gemeenschappelijke Marktordening (hierna: GMO).² Deze Europese regels bieden ook voor u als Nederlandse landbouwer mogelijkheden. Zo kunt u samenwerken binnen (1) een erkende producentenorganisatie, (2) een erkende brancheorganisatie en (3) met landbouwers die geen deel uitmaken van een dergelijke erkende organisatie.
5. Hieronder volgt een toelichting op de verschillende vormen van samenwerking die mogen volgens de GMO (Hoofdstuk 2). Daarna worden de algemene uitgangspunten van de (Europese en Nederlandse) concurrentieregels en samenwerkingsmogelijkheden besproken die gelden in alle economische sectoren waaronder de landbouw (Hoofdstuk 3). Deze zijn voor u als landbouwer alleen relevant als u niet voldoet aan de regels voor samenwerking uit de GMO maar toch wil samenwerken.
6. Het doel van deze leidraad is om op een korte, overzichtelijke wijze de belangrijkste voorwaarden voor samenwerking in de landbouw uiteen te zetten, geïllustreerd met voorbeelden. Als landbouwer dient u zelf een inschatting te maken of u aan de voorwaarden voor samenwerking voldoet. Dat is niet altijd gemakkelijk. Als u wilt gaan samenwerken, raadpleeg dan deze Leidraad. Als u daarna niet zeker weet of u voldoet aan de regels, dan kunt u uw brancheorganisatie of een gespecialiseerde jurist raadplegen. Ook kunt u een vraag of voorgenomen samenwerking informeel aan de ACM voorleggen. Dit is ook mogelijk als de samenwerking is gericht op het bevorderen van duurzaamheid en u twijfels heeft, of een bepaalde samenwerking is toegestaan.
7. In een aantal gevallen kunt u de Europese Commissie om advies vragen over uw beoogde samenwerking. In deze Leidraad staat in welke situaties dit mogelijk is.

¹ Zie artikel 39, lid 1, Verdrag inzake de Werking van de Europese Unie (VWEU).

² Verordening 1308/2013, vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten, 17 december 2013. Jongste wijziging per 2 december 2021.

8. De bepalingen van de GMO wijzigen van tijd tot tijd. De ACM zal de tekst van deze Leidraad actualiseren als dat nodig is.

2 Samenwerking tussen landbouwers

9. Om te weten of de regels van de GMO gelden, moet u allereerst vaststellen of de samenwerking betrekking heeft op 'landbouwproducten'. Landbouwproducten zijn producten uit 24 landbouwsectoren die zijn opgesomd in de GMO.³ Dit zijn bijvoorbeeld producten die, al of niet na verwerking, geschikt zijn voor menselijke consumptie, zoals graanproducten, groenten en fruit, aardappelen, zuivel, vlees en eieren. Maar ook bloemen en planten, en producten, zoals veevoer en bepaald zaaigoed. Visserij- en aquacultuurproducten vallen hier niet onder. Daar gelden aparte regels voor, waar deze Leidraad niet op in gaat.
10. De GMO biedt verschillende samenwerkingsmogelijkheden voor u als producent van deze landbouwproducten. Samenwerken kan met of zonder formele organisatievorm. Zo kan er samenwerking plaatsvinden binnen een vereniging van landbouwers, een coöperatie, of een brancheorganisatie, maar ook los daarvan. Daarnaast kent de GMO een bijzondere status toe aan de producentenorganisatie en brancheorganisatie die zijn erkend door Nederlandse overheid. Samenwerking binnen deze producentenorganisaties en brancheorganisaties bieden ruimere mogelijkheden.
11. Hieronder wordt toegelicht onder welke voorwaarden de verschillende samenwerkingsvormen zijn toegestaan.

2.1 Erkende producentenorganisaties

12. Als u wilt samenwerken met andere landbouwers, dan kunt u overwegen om een producentenorganisatie (hierna: PO) op te zetten of u aan te sluiten bij een bestaande PO. Dit kan uw positie in de handelsketen versterken. De PO kan namelijk als marktdeelnemer het aanbod van haar leden samenbrengen en verkopen. Het maakt niet uit hoeveel leden een PO heeft en de leden kunnen in verschillende landen gevestigd zijn. De PO dient wel eerst erkend te zijn door de Nederlandse overheid. Aan erkenning zijn voorwaarden verbonden, die hierna kort worden besproken.
13. Voor de volledigheid is het goed om te weten dat PO's zich kunnen verenigen in een unie van producentenorganisaties (UPO). Dit kan interessant zijn als u actief bent op een internationale markt. De UPO heeft dezelfde samenwerkingsmogelijkheden als de PO.

Erkenningscriteria

14. De PO dient te bestaan uit landbouwers. Daarnaast dient de PO ten minste één van acht mogelijke activiteiten uit de GMO te verrichten, waaronder gezamenlijke verwerking of gezamenlijke distributie. Ook dient de PO ten minste één van elf mogelijke doelstellingen uit de GMO na te streven, zoals gezamenlijke planning of gezamenlijke verkoop. Het volledige overzicht van mogelijke activiteiten en doelstellingen voor PO's is opgesomd in Bijlage 1 bij deze Leidraad.
15. Voor meer informatie over de voorwaarden voor erkenning van een PO of UPO verwijzen we naar [deze](#) pagina op de website van de RVO, die de aanvraag om erkenning behandelt. Hierna gaat het steeds om een erkende PO of UPO.

Wat mag de producentenorganisatie?

³ Zie Bijlage 1 bij deze Leidraad voor een overzicht. Voor een uitgebreid overzicht kunt u de [GMO](#) raadplegen.

16. De erkende PO heeft samenwerkingsmogelijkheden die voor niet-landbouwers volgens de mededingingsregels zijn verboden.⁴ De PO kan (i) de productie plannen, (ii) de productiekosten optimaliseren, (iii) producten op de markt brengen en (iv) over contracten voor de levering van landbouwproducten onderhandelen.
17. Als lid van een PO kunt u alsnog een deel van uw productie zelfstandig verkopen, als de PO dat toestaat. De PO bepaalt welke hoeveelheid u zelfstandig mag verkopen.
18. Deze samenwerking is alleen toegestaan als de PO aan een aantal voorwaarden voldoet. Let op, deze voorwaarden gelden náást de voorwaarden voor de erkenning van de PO. Aan de hand van een voorbeeld bespreken we deze voorwaarden. Eerst wordt het voorbeeld beschreven.
19. Stel, in Nederland is er een erkende PO waarbij 70% van de Nederlandse producenten van rundvlees zijn aangesloten. De 'PO Rundvlees' heeft als doelstellingen: (i) Verzekering dat de productie wordt gepland en op de vraag wordt afgestemd, en (ii) Concentratie van het aanbod en de afzet van haar leden. Daarnaast verricht de PO als GMO-activiteit het vervoer van de producten voor haar leden. U bent lid van deze PO of wilt zich hierbij aansluiten.
20. De PO bepaalt dat haar leden 80% van hun productie via de 'PO Rundvlees' verkopen. De berekening hiervoor is gebaseerd op de hoeveelheid productie van het voorgaande jaar. Het overige deel van hun productie verkopen de leden zelfstandig. De PO onderhandelt met afnemers en bepaalt over prijs, kwaliteit en volume. Voor het komende jaar besluit de PO dat de productie van rundvlees van haar leden met 15% wordt verminderd vanwege de verwachte afgenomen vraag.

Voorwaarde 1

21. De PO dient daadwerkelijk één of meer van de activiteiten die zijn opgesomd in de GMO uit te voeren. Er kan gekozen worden uit acht activiteiten. Dit zijn dezelfde activiteiten waarvoor de erkenning kan worden aangevraagd. Deze zijn opgesomd in Bijlage 1.
22. In het voorbeeld voert de PO Rundvlees de activiteit 'gezamenlijk vervoer' uit. Dit is één van de activiteiten van de lijst uit de GMO.⁵ De PO voldoet hiermee aan deze voorwaarde.

Voorwaarde 2

23. De tweede voorwaarde is dat de PO het aanbod van haar leden (of een gedeelte daarvan) concentreert én verkoopt. Dit houdt in dat de PO voor dit productieaanbod beslist over verkoopprijs, kwaliteit en volume. De PO beslist namens de leden over de verkopen. In de visie van de Europese Commissie is voor deze combinatie van activiteiten door de Europese wetgever gekozen, bij wijze van versterking van de positie van landbouwers in het onderhandelingsproces. De ACM volgt dit standpunt van de Europese Commissie.
24. Uit het voorbeeld van de PO Rundvlees blijkt dat deze PO een gedeelte (80%) van het aanbod van haar leden concentreert en verkoopt. Hiermee voldoet de PO aan de tweede voorwaarde. Nu de PO Rundvlees aan beide voorwaarden voldoet, zijn deze activiteiten van de PO toegestaan.

Aandachtspunten voor de producentenorganisatie

25. Zoals gezegd, kunnen leden van een PO een gedeelte van hun productie individueel verkopen als de PO dat toestaat. Voor dit 'eigen gedeelte' dat de landbouwer niet inbrengt bij de PO, dient de landbouwer zelfstandig de geproduceerde hoeveelheid, verkoopprijs en de andere elementen van de verkoop te bepalen. De PO mag dit niet voor de landbouwer beslissen of hier invloed op uitoefenen.
26. In het voorbeeld verkoopt u als lid van de PO Rundvlees een deel van uw productie zelfstandig. Voor dit gedeelte bepaalt u zelf de verkoopprijs, hoeveelheid en kwaliteit.

⁴ Deze mogelijkheid staat in artikel 152, lid 1 bis, GMO.

⁵ Zie artikel 152, lid 1, onder b), ii) GMO.

27. Verder is de hierboven beschreven samenwerking enkel toegestaan tussen de leden van één en dezelfde PO. Afstemming van hoeveelheden en prijzen tussen verschillende PO's mag niet. Ook brancheorganisaties of partijen in andere schakels van de keten mogen hierbij niet betrokken zijn. PO's kunnen zich wel verenigen in een erkende UPO. De UPO beslist over de activiteiten die de deelnemende PO's aan haar hebben opgedragen. Dit kunnen dezelfde activiteiten zijn als die de PO verricht.

Sector groente en fruit

28. De voorwaarden voor PO's in de sector groente en fruit zijn iets strikter. PO's in deze sector dienen de volledige productie van hun leden te verkopen.⁶ Ook geldt dat PO's in de sector groente en fruit ten minste één van de volgende drie doelstellingen nastreven: (1) planning van de productie, (2) concentratie en verkoop van het aanbod van haar leden en (3) productiekosten optimaliseren en producentenprijzen stabiliseren. Zoals uit randnummer 14 blijkt, kunnen PO's in andere sectoren uit meer doelstellingen kiezen. Het volgende voorbeeld gaat over de sector groente en fruit.

PO Tomaten

In Nederland is er een erkende PO waarbij de helft van de Nederlandse tomatentelers is aangesloten. De PO heeft het doel de productie te plannen, en de producten te bundelen en te verkopen. De aangesloten leden zetten hun gehele productie af via de PO. De activiteiten van de PO zijn het verpakken en vervoeren van de producten van haar leden. De PO stemt de hoeveelheid en de variëteit van haar tomaten af op de vraag. Daarom besluit de PO voor het komende jaar:

- 25% minder te produceren van tomatensoort A vanwege de verwachte afname van de vraag;
- Tomatensoorten A, B en C te telen in overeenstemming met de verwachte vraag.

Beoordeling

In het voorbeeld is er sprake van een erkende PO. De PO bepaalt namens haar leden de productie en de verkoop van de tomaten. Deze activiteiten zijn toegestaan als de PO aan de twee hierboven beschreven voorwaarden voldoet. De eerste voorwaarde is dat de PO daadwerkelijk een of meer activiteiten verricht uit de GMO. De PO Tomaten voldoet aan deze voorwaarde. Zij verzorgt namelijk de verpakking en het vervoer van de producten voor haar leden. Beide activiteiten worden genoemd in de GMO.

De tweede voorwaarde is dat de PO het aanbod van haar leden concentreert en op de markt brengt. Ook hieraan voldoet de PO tomaten. Zij voegt het aanbod van haar leden samen en verricht de verkoop. Specifiek voor PO's in de sector groente en fruit geldt dat de aangesloten deelnemers hun *volledige* productie via de PO afzetten.⁷ Dat is in dit voorbeeld het geval.

Uit deze beoordeling volgt dat de activiteiten van de PO tomaten deze activiteiten zonder problemen kan uitvoeren.

2.2 Erkende brancheorganisaties

29. Veel landbouwers zijn via vakorganisaties aangesloten bij een brancheorganisatie (BO). Een BO behartigt de belangen van de spelers in de keten, zonder zelf betrokken te zijn bij de productie, de verwerking of de handel. Dit onderscheidt de BO van de PO. Lidmaatschap van een BO kan u ook voordelen bieden. Brancheorganisaties kunnen de samenwerking tussen de verschillende schakels in de keten (landbouwers, verwerkers, afnemers) bevorderen. Dit kan leiden tot een betere organisatie van de productie, verwerking en afzet van de landbouwproducten. Daarnaast kunnen BO's kennis over 'beste praktijken' verspreiden en markttransparantie bevorderen.

⁶ Art. 160 GMO.

⁷ Tomaten zijn een landbouwproduct waarop de GMO van toepassing is en vallen specifiek onder de sector groente en fruit. GMO, Bijlage 1, deel IX.

Erkenning

30. De BO kan net als de PO door de Nederlandse overheid worden erkend.⁸ Daarvoor moet de BO aan een aantal voorwaarden voldoen. Voor meer informatie over de voorwaarden voor erkenning van een BO verwijzen we naar [de betreffende](#) pagina op de website van de RVO.
31. De erkende BO streeft ter behartiging van de belangen van de leden en van consumenten een specifieke doelstelling na. In de GMO worden 16 doelen voor de BO in het bijzonder genoemd, waaronder het vergroten van de transparantie van de handelsketen of bijdragen aan een betere coördinatie van de manier waarop producten op de markt worden gebracht.⁹ Een andere activiteit van de BO kan zijn het opstellen van standaardcontracten voor de verkoop van landbouwproducten aan afnemers. Voordeel hiervan is dat voor de landbouwer en de afnemer duidelijk is onder welke voorwaarden een product wordt verkocht en geleverd.¹⁰ Zie voor een volledig overzicht Bijlage 1 bij de Leidraad. Hierna bedoelen we met BO de erkende BO.

Wat mag de erkende BO?

32. De BO mag afspraken maken die nodig zijn om de gekozen doelen uit de GMO te bereiken. Ze zijn toegestaan voor zover zij voldoen aan de voorwaarden uit de GMO.¹¹ Hieronder noemen we deze voorwaarden en daarna volgt een voorbeeld waarin de voorwaarden worden toegepast.

Voorwaarde 1

33. Afspraken van een BO mogen niet leiden tot verdeling van de markten binnen de Europese Unie. Stel, u bent werkzaam op een internationale markt. In deze situatie mogen afspraken van de BO er niet toe leiden dat de import of de export wordt beperkt of dat de Nederlandse producten alleen nog in Nederland kunnen worden verkocht.

Voorwaarde 2

34. De goede werking van de marktordening mag niet in gevaar komen. Dit houdt bijvoorbeeld in dat afspraken van de BO de markt niet minder transparant dienen te maken. Veel activiteiten van de BO zullen er juist op gericht zijn om de transparantie van de markt te vergroten.

Voorwaarde 3

35. De activiteiten van de BO mogen niet leiden tot concurrentievervalsingen die niet noodzakelijk zijn om de doelen van de BO te bereiken. Er mag bijvoorbeeld geen bedrijfsvertrouwelijke of strategische informatie worden uitgewisseld als er ook minder vergaande mogelijkheden zijn om de doelen van de BO te bereiken.

Voorwaarde 4

36. De afspraken van de BO mogen niet de vaststelling van prijzen of quota inhouden. Dit houdt in dat de BO niet de prijzen of productiehoeveelheden voor u kan bepalen of dat u binnen de BO die mag afstemmen met andere leden.

Voorwaarde 5

37. De activiteiten van de BO mogen niet zorgen voor discriminatie of de concurrentie voor een aanzienlijk deel van de betreffende producten uitschakelen. De BO mag dus niet marktpartijen weigeren van deelname die voldoen aan de vooraf opgestelde objectieve criteria voor lidmaatschap. Als laatste dient er voldoende concurrentie over te blijven. Aan deze eis zal over het algemeen zijn voldaan als de afspraken van de BO aan voorwaarde 3 en 4 voldoen.

⁸ Artikel 157 GMO.

⁹ Artikel 157, lid 1, onder c), GMO.

¹⁰ In dit kader is relevant de *Wet oneerlijke handelspraktijken landbouw- en voedselvoorzieningsketen*. Deze wet verbiedt eenzijdige wijziging van overeengekomen voorwaarden voor verkoop of levering.

¹¹ Zie artikel 210, eerste en vierde lid, GMO.

38. De BO hoeft niet eerst goedkeuring aan de Europese Commissie te vragen voor haar besluiten. Wel kan de BO de Europese Commissie om advies vragen of een besluit verenigbaar is met de bovengenoemde voorwaarden. De Commissie zendt aan de BO haar advies binnen vier maanden na ontvangst van de volledige aanvraag.

Besluit van de Europese Commissie op een aanvraag van de erkende Franse brancheorganisatie (AIB) in de bananensector¹²

De AIB is een brancheorganisatie die door de Franse overheid is erkend. De AIB bestaat uit producenten, groothandelaren en retailers. De AIB wil een nationale 'indicator' voor de bananenmarkt opzetten. Deze indicator kan marktspelers informeren over de trend van de groothandelsprijzen van bananen. Volgens AIB zal de indicator de kennis en de transparantie van de productie en de markt verbeteren. Zij is van mening dat dit in overeenstemming is met de doelstellingen die BO's kunnen nastreven. De AIB vraagt de Commissie of dit is toegestaan.

Besluit van de Europese Commissie

Als eerste stelt de Commissie vast dat de AIB een erkende BO is in de bananensector en dat besluiten die gericht zijn op markttransparantie passen bij de doelstellingen voor erkende BO's. De indicatie van de AIB zal de transparantie verhogen waardoor er meer prijsrust in de markt zal komen. Marktspelers kunnen ervoor kiezen om naar de indicator te refereren in hun contracten. De publicatie van de indicator kan onder marktspelers ook het begrip van bepaalde trends verbeteren, waarop de productie- en investeringsbeslissingen kunnen worden aangepast.

Vervolgens onderzoekt de Commissie of de indicator in overeenstemming is met de voorwaarden van de GMO. De Commissie loopt elk van de voorwaarden af:

- De indicator leidt niet tot marktverdeling, omdat die niet tot doel heeft om de import of de export te beperken. Daarnaast is de indicator voor iedereen te toegankelijk. .
- De indicator zal niet de goede werking van de marktordering in gevaar brengen. De indicator zorgt ervoor dat de markt transparanter wordt. Tegelijkertijd wordt er geen concurrentiegevoelige informatie gedeeld.
- De indicator veroorzaakt geen concurrentievervalsing die niet noodzakelijk is om de doelstellingen van de AIB te verwezenlijken. De indicator stelt marktspelers in staat om beter geïnformeerde beslissingen te maken in contractuele onderhandelingen. Uit de indicator is niet herleidbaar welke onderneming welke prijs gebruikt. Daardoor kan de indicator niet worden gebruikt voor kartelafspraken.
- De indicator leidt niet tot vaststelling van prijzen of quota. De indicator is gebaseerd op data uit het verleden waarbij niet herleidbaar is welke onderneming welke prijs gebruikt. Ook is het gebruik van de indicator vrijwillig.
- De indicator zorgt niet voor discriminatie of uitschakeling van een aanzienlijk deel van de concurrentie, omdat de indicator beschikbaar is voor alle marktspelers.

De Commissie besluit op basis hiervan dat de indicator van de AIB is toegestaan.

2.3 Andere mogelijkheden voor samenwerking tussen landbouwers

39. Als u buiten een PO of BO wilt samenwerken met andere landbouwers, dan bestaan de volgende mogelijkheden:
- A. Afspraken die de concurrentie met andere landbouwers beperken maar bijdragen aan de vijf doelen van het Europese landbouwbeleid;

¹² Besluit van de Commissie van 5 maart 2021 op de melding van AIB. Zie [link](#). Sinds de aanpassing van 2 december 2021 van de GMO is melding van een maatregel niet langer vereist, maar kan een BO de Commissie nog steeds om advies vragen.

B. Afspraken met concurrenten over productie, verkoop of gebruik van gemeenschappelijke installaties onder specifieke voorwaarden.

A. Afspraken die de vijf doelen van het Europese landbouwbeleid dienen

40. Wilt u afspraken maken met concurrerende landbouwers of partijen in de keten over de productie of de verkoop, dan kunt u dat doen onder de voorwaarde dat de afspraken noodzakelijk zijn om de vijf doelen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid te verwezenlijken (zie randnummer 2). Bij deze afspraken kunnen naast landbouwers ook andere partijen in de keten betrokken zijn, zoals verwerkers en afnemers.
41. De vijf doelen uit de GMO kunnen deels tegenstrijdig zijn. Denk bijvoorbeeld aan een afspraak die het inkomen van de landbouwers verbetert (doelstelling 2), maar daardoor redelijke prijzen voor consumenten (doelstelling 5) in gevaar brengt. Aan elk van de doelen moet worden voldaan, maar de mate waarin kan verschillen. Uit de praktijk zijn ons geen voorbeelden bekend van samenwerkingen die in voldoende mate bijdroegen aan alle vijf doelen.

B. Afspraken over productie, verkoop of gebruik van installaties

42. Als u specifiek afspraken wilt maken over productie, verkoop of gebruik van gemeenschappelijke installaties (bijv. oogstmachines die per seizoen relatief kort in gebruik zijn), dan biedt de GMO daarvoor de mogelijkheid onder een aantal voorwaarden.
43. In principe dienen partijen zelf de beoordeling te maken. Er zijn ons nog weinig concrete gevallen bekend die richting geven. Wij raden aan om bij twijfel de analyse voor te leggen aan de Commissie. Deze mogelijkheid wordt specifiek voor deze samenwerkingsvorm gegeven.¹³ Recent heeft de Commissie advies gegeven aan Spaanse producenten van olijfolie. Onderaan dit hoofdstuk is dit advies weergegeven.
44. Hieronder lopen we de voorwaarden aan de hand van een voorbeeld af. Stel, u wilt samen met andere landbouwers afspreken om de productie van boerenkool te beperken vanwege de verminderde vraag naar boerenkool. U heeft gezamenlijk voor dit doel een vereniging opgericht waar alleen producenten van boerenkool lid van zijn. Het doel van de afspraak is om overproductie tegen te gaan. In eerdere jaren was het aanbod 10% hoger dan de vraag. Daarom wilt u met de andere landbouwers voor het aankomende jaar de productie beter afstemmen op de verwachte vraag. De inschatting is dat de vraag voor komend jaar gelijk blijft. U spreekt daarom af allemaal de productie met 10% te beperken om daarmee de markt te stabiliseren. Uw vraag is of dit kan.

Voorwaarde 1

45. Deze mogelijkheid geldt enkel voor landbouwers. Niet-landbouwers, zoals een BO of een afnemer, kunnen niet betrokken zijn bij deze vorm van samenwerking. Landbouwers kunnen deze afspraak in meerdere samenstellingen maken:
- tussen landbouwers zonder organisatieverband of;
  - de vereniging van landbouwers of;
  - de unie van verenigingen van landbouwers of;
  - de erkende producentenorganisatie of;
  - de erkende unie van producentenorganisaties.
46. In het voorbeeld van de productieafspraken over boerenkool is aan deze voorwaarde voldaan. De deelnemers zijn namelijk allen landbouwers en vormen een vereniging. Het is overigens niet verplicht om hiervoor een vereniging op te richten.

Voorwaarde 2

47. De afspraak dient te gaan over één of meer van de volgende activiteiten:

¹³ Zie artikel 209, tweede lid, GMO. Geïnteresseerde partijen kunnen dit advies aanvragen door contact op te nemen via het e-mailadres AGRI-NOTIFICATION-209-CMO@ec.europa.eu.

- de productie van landbouwproducten
- de verkoop van landbouwproducten
- het gebruik van gemeenschappelijke landbouwinstallaties

48. De afspraak in het voorbeeld gaat over de regulering van de productie van een landbouwproduct, namelijk boerenkool.¹⁴ Hiermee is ook aan de tweede voorwaarde voldaan.

Voorwaarde 3

49. De derde voorwaarde is dat de afspraken de vijf doelen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid niet in gevaar brengen. De doelstellingen staan genoemd in de inleiding van deze Leidraad en we lopen deze nu langs aan de hand van het voorbeeld. Als een van de doelstellingen in gevaar komt, dan is de beoogde samenwerking niet mogelijk.

Doelstelling 1

50. Doelstelling 1 ziet op toename van de productiviteit door technische vooruitgang (efficiency) en optimale inzet van de productiemiddelen. In het voorbeeld van de afspraak over boerenkool wordt deze doelstelling niet in gevaar gebracht.

Doelstelling 2

51. De tweede doelstelling ziet op het waarborgen van een redelijke levensstandaard voor de landbouwbevolking. Ook deze doelstelling wordt door de afspraak niet in gevaar gebracht.

Doelstelling 3

52. De derde doelstelling is stabilisatie van de markt. De beoogde afstemming in het voorbeeld van vraag en aanbod kan bijdragen aan stabilisatie van de markt voor boerenkool. Overproductie en schommelingen in de prijs worden hierdoor tegengegaan.

Doelstelling 4

53. De vierde doelstelling is het veiligstellen van de voedselvoorziening. Het doel van de afspraak is om overproductie te beperken. Hierdoor komt de voorziening van boerenkool niet in gevaar. Aandachtspunt is wel dat de afspraken er niet toe moeten leiden dat er krapte ontstaat op de markt voor boerenkool.

Doelstelling 5

54. De vijfde doelstelling is redelijke prijzen voor de gebruikers. Of dit in gevaar komt hangt ervan af van de mate van effect op de prijzen. We verwijzen hiervoor naar het onderdeel over de bepaling van marktaandeelen en marktafbakening (Hst. 3.1). De landbouwers die betrokken zijn bij de afspraak zullen een inschatting moeten maken van de mogelijke invloed die de afspraak heeft op de prijzen voor consumenten.

55. In het voorbeeld heeft u met de andere producenten ingeschat dat u een marktaandeel heeft van 30%. De beoogde productiebeperking van alle deelnemers is 10% in een markt waar de vraag het vorige jaar lager was dan het aanbod. Op basis van deze factoren lijkt het onwaarschijnlijk dat de afspraak een zodanige invloed heeft, dat dit een redelijke prijs voor verbruikers in gevaar kan brengen. In dit soort gevallen waarbij echt een weging plaatsvindt tussen de doelstellingen, is het verstandig om uw analyse voor te leggen aan de Commissie.

Voorwaarde 4

56. Het is niet de bedoeling dat de afspraken een verplichting bevatten om bepaalde minimum of vaste prijzen te hanteren. Landbouwers kunnen wel gezamenlijk hun producten verkopen aan afnemers. De verkoopprijs komt dan tot stand op de markt in onderhandeling met de afnemers.

¹⁴ Zie artikel 209, lid 1, tweede alinea en artikel 1 GMO. Uit dit laatste artikel blijkt dat boerenkool een landbouwproduct is dat onder de GMO valt.

57. De afspraak tussen de producenten van boerenkool gaat over beperking van de productie en ziet niet op de prijs. De afspraak voldoet dus aan de vierde voorwaarde.

Voorwaarde 5

58. De concurrentie mag door de afspraak niet geheel worden uitgesloten. Hiermee wordt bedoeld dat er nog voldoende concurrenten moeten zijn die niet betrokken zijn bij de afspraak of dat er nog voldoende andere concurrentieparameters onaangetast blijven, zoals prijs en kwaliteit.

59. In het voorbeeld schatten de deelnemers in dat zij een gezamenlijk marktaandeel hebben van 30%. Hiervan uitgaande lijkt het onwaarschijnlijk dat de afspraak de concurrentie op de markt uitsluit. Er blijven nog voldoende concurrenten over die niet betrokken zijn bij de afspraak.

60. In dit voorbeeld lijkt aan alle voorwaarden te zijn voldaan. De afspraak is hiermee toegestaan.

Enkele voorbeelden uit de praktijk

61. Hieronder geven we twee voorbeelden van de toepassing van deze samenwerkingsvorm in de praktijk. Het eerste voorbeeld is een uitspraak van de Nederlandse rechter. Het tweede voorbeeld is een besluit van de Europese Commissie op aanvraag van Spaanse olijvenproducenten.

Voorbeeld productiebeperking zilveruien

Een aantal producenten van zilveruien maakte afspraken om de productie van zilveruien te beperken. Zij spraken met elkaar af om bepaalde oppervlakten van hun percelen niet in te zaaien.

De ACM stelde na onderzoek vast, dat deze afspraak verboden was. De producenten gingen naar de rechter, omdat ze van mening waren dat de afspraken onder de GMO toegestaan waren. In het bijzonder omdat geen van de vijf doelstellingen van het landbouwbeleid in gevaar werd gebracht.

De rechter toetste of de gemaakte afspraken de vijf doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid niet in gevaar brachten.¹⁵ De rechter kwam tot de conclusie dat de afspraken de doelstelling om redelijke prijzen aan verbruikers te verzekeren in gevaar bracht. Uit de bewijsstukken bleek namelijk dat de productiebeperking tot doel had om een hoger prijsniveau voor de landbouwers zelf te realiseren. Hierdoor was de samenwerking niet toegestaan.

Advies aan Spaanse olijvenproducenten

De CAA is een unie van verenigingen van landbouwers van de verschillende Spaanse regio's. De CAA stelt voor om het aanbod te reguleren om zodoende de productie te stabiliseren. Als er sprake is van een surplus op de markt voor olijfolie, kunnen de Spaanse olijvenproducenten collectief afspreken om de olijfolie op te slaan. Het maximale volume dat mag worden opgeslagen, wordt beperkt tot de hoeveelheid olijfolie die beschikbaar is in Spanje boven de 125% van de verwachte vraag. De CAA heeft de Commissie hierover om een advies gevraagd.

Advies Europese Commissie¹⁶

De Commissie heeft vastgesteld dat de CAA een unie van verenigingen van landbouwers is en dat de afspraken zien op de verkoop van landbouwproducten. Als het mechanisme in werking treedt, wordt een deel van de olijfolie niet meteen verkocht, maar opgeslagen. Vervolgens heeft de Commissie onderzocht of de afspraak de vijf doelen van de GMO in gevaar brengt. De Commissie loopt elk van de doelen af:

- I. De afspraak brengt de productiviteit van de landbouw niet in gevaar, omdat iedere landbouwer vrij blijft de hoeveelheid productie te bepalen.

¹⁵ Zie de [uitspraak](#) van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) van 24 maart 2016. Zie o.a. de punten 4.5.4 en 4.6.3.

¹⁶ Het besluit van de Commissie is [hier](#) terug te vinden.

- II. De afspraak heeft als doel de markt te stabiliseren en de prijsvolatiliteit te verminderen. Hierdoor wordt de onzekerheid voor marktdeelnemers verlaagd.
- III. De verwachting is dat de afspraak bijdraagt aan de verzekering van een eerlijke levensstandaard voor landbouwers, omdat de landbouwers hierdoor fluctuaties in de productie zelf kunnen reguleren.
- IV. De voedselvoorziening (het aanbod van olijfolie) komt niet in gevaar, omdat er een minimum van 25% overproductie is.
- V. Er zijn geen indicaties dat de afspraak het doel van redelijke prijzen voor consumenten in gevaar brengt, omdat overproductie niet wordt uitgesloten. Er blijft een minimum van 25% overproductie.

Op basis hiervan beslist de Commissie dat de afspraak is toegestaan.

2.4 Samenwerking bij duurzaamheidsinitiatieven

- 62. Sinds december 2021 zijn er ruimere mogelijkheden voor duurzaamheidsinitiatieven van landbouwers. Afspraken tussen landbouwers of tussen landbouwers en hun leveranciers of afnemers, zijn toegestaan. De enige voorwaarde is dat ze noodzakelijk moeten zijn om hogere duurzaamheidsnormen te halen dan door de wet wordt voorgeschreven.¹⁷
- 63. Met duurzaamheid wordt hier bedoeld milieu, duurzame productie (vermindering bestrijdingsmiddelen) of dierenwelzijn. Producenten mogen initiatieven met elkaar aangaan of met andere marktpartijen in de voedselketen, waarmee zij in een verticale (handels-)relatie staan. Dat zijn bijvoorbeeld verwerkers of afnemers, waaronder supermarkten.
- 64. Deze samenwerkingsvorm is bruikbaar voor alle producenten van landbouwproducten, dus niet alleen voor PO's of BO's. De afspraken kunnen overal betrekking op hebben. Ook op verkoopprijzen of geproduceerde hoeveelheden, zolang die maar onmisbaar zijn voor het bereiken van de bovenwettelijke duurzaamheidsnormen. BO's kunnen bijvoorbeeld behulpzaam zijn bij het bevorderen van duurzaamheidsmaatregelen. Onder meer door oprichting en/of beheer van onderlinge fondsen met het oog op betaling van financiële compensaties aan landbouwers. Dit in het belang van hun leden én van de consumenten.¹⁸
- 65. Een andere mogelijkheid is, dat producenten met retailers overeenkomen dat een deel van hun landbouwgrond wordt bestemd voor productie van bepaalde gewassen in het belang van bescherming van biodiversiteit. Waarbij de producenten dan een financiële tegemoetkoming ontvangen van de retailers, ter dekking van de betrokken extra kosten en/of opbrengstverlaging.
- 66. Samenwerking is toegestaan mits de afspraken aan de volgende voorwaarde voldoen.

Voorwaarde

- 67. De afspraken moeten noodzakelijk zijn om het doel op het gebied van duurzaamheid te bereiken. Hierbij kan dus worden samengewerkt op horizontaal niveau tussen landbouwers, maar ook in de verticale handelskolom met leveranciers en/of afnemers, waaronder supermarkten. Hiervoor moet gekeken worden of de duurzaamheidsdoelen ook kunnen worden behaald op een alternatieve manier die minder beperkend is voor de concurrentie. Zo is samenwerking niet noodzakelijk als landbouwers ook individueel in staat zijn om het doel te behalen. Een afspraak over de beperking van het gebruik van pesticiden of een afspraak over nemen van extra maatregelen die zien op het beperken van de uitstoot van stikstof kunnen bijvoorbeeld noodzakelijk zijn om bepaalde duurzaamheidsdoelen te behalen. Maar het is wellicht niet noodzakelijk om ook af te spreken om hiervoor een bepaalde prijsopslag te rekenen. Het kan ook worden overgelaten aan de individuele

¹⁷ Zie artikel 210 bis GMO.

¹⁸ Art. 157, lid 1, onder c), aanhef en onder punt xvi GMO.

landbouwer of en in welke mate hij de hogere productiekosten doorberekent. Ook is een prijsopslag bijvoorbeeld minder beperkend dan een afgesproken verkoopprijs.

Het is nog niet helemaal duidelijk hoe deze voorwaarde in de praktijk wordt toegepast door de Commissie. Uiterlijk 8 december 2023 publiceert de Europese Commissie Richtsnoeren met een uitleg over de toepassing van deze samenwerkingsmogelijkheid. Na publicatie van de Richtsnoeren kunnen marktpartijen de Commissie ook om advies vragen over hun duurzaamheidsinitiatief. Tot die tijd biedt de (concept) "*Leidraad duurzaamheidsafspraken*" van de ACM ook meer mogelijkheden voor duurzaamheidsinitiatieven van landbouwers. De ACM kan nu al om advies worden gevraagd over deze mogelijkheid.

3 De algemene concurrentieregels

68. Vaak zullen landbouwers gebruik kunnen maken van de samenwerkingsmogelijkheden die de GMO biedt. Indien dit niet mogelijk is, dan valt samenwerking onder de normale concurrentieregels. Hieronder wordt kort beschreven wanneer samenwerking daarbinnen wel of niet is toegestaan.

3.1 Uitgangspunten van de concurrentieregels

69. Voor een effectieve en eerlijke concurrentie geldt als uitgangspunt dat ondernemingen onafhankelijk van elkaar hun marktgedrag bepalen. Ondernemingen mogen de normale onzekerheid bij concurrenten over hun eigen (voorgenomen) marktgedrag niet uitschakelen door afspraken met elkaar te maken. Het kartelverbod verbiedt daarom afspraken tussen ondernemingen die de concurrentie belemmeren.¹⁹ Daarbij gaat het om afspraken tussen ondernemingen die elkaars directe concurrent zijn. Maar kartelafspraken zijn ook verboden tussen bijvoorbeeld een leverancier en een afnemer.
70. Voorbeelden van afspraken die in principe verboden zijn omdat ze de mededinging belemmeren, zijn afspraken over verkoopprijzen, beperking van de productie of marktverdeling.

Marktaandeelen van samenwerkingspartners

71. Om te kunnen bepalen of afspraken tussen marktpartijen de concurrentie kunnen belemmeren kunt u onder meer kijken naar de gezamenlijke marktpositie.
72. Sommige vormen van samenwerking mogen alleen als de samenwerkingspartners gezamenlijk niet een te groot marktaandeel hebben. Dat is om te voorkomen dat de samenwerkingspartners een te sterke (machts)positie krijgen en daardoor teveel prijs en aanbod kunnen beïnvloeden. Hieronder geven we enkele vuistregels voor het bepalen van het gezamenlijk marktaandeel.²⁰ Op verschillende plaatsen in deze Leidraad komt dit aan de orde.
73. Als eerste dient u te bepalen welke ondernemingen met elkaar concurreren en welke niet. Concurrenten zijn ondernemingen die (i) een soortgelijk product maken en (ii) hun producten in hetzelfde geografische gebied verkopen. Ondernemingen maken een soortgelijk product als afnemers deze producten zien als onderling inwisselbaar. Het geografische verkoopgebied kan regionaal, landelijk of Europees zijn. Vaak worden landbouwproducten die in Nederland worden gemaakt ook verkocht in andere landen. Dit is een aanwijzing voor een markt die ruimer is dan Nederland.

¹⁹ Artikel 6, lid 1, Mededingingswet (Mw) en Artikel 101, lid 1, Verdrag inzake de Werking van de Europese Unie (VWEU).

²⁰ Zie voor meer informatie de bekendmaking van de Commissie inzake de bepaling van de relevante markt voor het gemeenschappelijke mededingingsrecht PB 1997, C372/5: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997Y1209\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997Y1209(01)&from=NL)

74. Als u heeft bepaald wie uw concurrenten zijn, dan kunt u de marktomvang inschatten. Vaak wordt de marktomvang uitgedrukt in omzet of (verkoop)volumes. De samenwerkingspartners kunnen vervolgens nagaan wat hun gezamenlijke positie is op de markt. U kunt dit bepalen door eerst na te gaan wat uw gezamenlijke omzet/verkoopvolume is. Vervolgens vergelijkt u dit met de totale omzet/verkoopvolume van de markt. Het percentage dat hieruit komt is het marktaandeel van de samenwerkingspartners. Als deze informatie niet voorhanden is, vraag het dan aan uw brancheorganisatie. De hoogte van het marktaandeel is relevant bij de beoordeling van de samenwerkingsmogelijkheden.

3.2 Samenwerking die mag in alle economische sectoren

75. Niet in alle gevallen waarin ondernemingen samenwerken is het kartelverbod van toepassing. Hieronder wordt kort ingegaan op de omstandigheden waaronder het kartelverbod niet van toepassing is.

Uitzondering voor afspraken met geen of weinig effect op de concurrentie

76. Het kartelverbod geldt niet voor afspraken tussen een beperkt aantal kleine ondernemingen. Het kartelverbod is ook niet van toepassing op afspraken tussen ondernemingen met een klein marktaandeel of afspraken die niet of nauwelijks een effect hebben op prijs, kwaliteit en innovatie. De gedachte hierachter is dat ondernemingen die klein zijn of samen een laag marktaandeel hebben, niet in staat zijn om de mededinging effectief te beperken. Voor meer informatie hierover verwijzen wij naar de ‘*Leidraad Samenwerking tussen concurrenten*’ van de ACM.²¹

Uitzondering voor efficiëntieverbeteringen

77. Samenwerking tussen concurrenten die de concurrentie beperkt en een significant effect heeft op prijs, kwaliteit of innovatie, kan zijn toegestaan als er ook economische voordelen tegenover staan. De voordelen van samenwerking tussen concurrenten kunnen namelijk opwegen tegen de nadelen voor de concurrentie.²² Hier wordt nu kort op ingegaan.

78. Om in aanmerking te komen voor deze vrijstelling moet aan vier voorwaarden worden voldaan.

- Er moet sprake zijn van een verbetering van de productie of distributie dan wel een technische of economische vooruitgang (“voordelen”);
- De voordelen moet voor een billijk deel ten goede komen aan de gebruikers die worden getroffen door de nadelen;
- De concurrentiebeperking moet onmisbaar zijn om de voordelen te realiseren;
- Er moet in de markt voldoende concurrentie over blijven.

79. De Europese Commissie heeft in een aantal documenten aangegeven wanneer deze vrijstelling bij bepaalde veel voorkomende typen samenwerking van toepassing is. Dit is het geval bij onderzoeks- en ontwikkelingsovereenkomsten, productieovereenkomsten, inkoopovereenkomsten, commercialiseringsovereenkomsten en standaardiseringsovereenkomsten.²³

80. Voor meer informatie over deze algemene uitzondering, verwijzen wij naar de ‘*Leidraad Samenwerking tussen concurrenten*’ van de ACM.²⁴ Voorts bevat de ACM (concept) “*Leidraad duurzaamheidsafspraken*”²⁵ aanwijzingen hoe kan worden samengewerkt bij het bereiken van duurzamere productie in het licht van de mededingingsbepalingen. Daarin worden specifiek situaties beschreven waarbij via samenwerking het bereiken van duurzaamheidsdoelen wordt beoogd.

²¹ Link: [Leidraad samenwerking concurrenten \(acm.nl\)](#)

²² Deze uitzondering staat zowel in het Verdrag inzake de Werking van de Europese Unie als in de Mededingingswet. Zie artikel 101, lid 3, VWEU en artikel 6, lid 3, Mw.

²³ Zie ook: [Mededeling van de Commissie: Richtsnoeren inzake de toepasselijkheid van artikel 101 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op horizontale samenwerkingsovereenkomsten](#). PbEU, 2011/C 11/01.

²⁴ Link: [Leidraad samenwerking concurrenten \(acm.nl\)](#)

²⁵ Link: [Leidraad Duurzaamheidsafspraken](#)

Bijlage 1: Delen uit de GMO waar de Leidraad naar verwijst

Overzicht van landbouwproducten volgens de GMO:

1. granen,
2. rijst,
3. suiker,
4. gedroogde voedergewassen,
5. zaaizaad,
6. hop,
7. olijfolie en tafelolijven,
8. vlas en hennep,
9. groenten en fruit,
10. verwerkte groenten en fruit,
11. bananen,
12. wijn,
13. levende planten en producten van de bloementeel,
14. tabak,
15. rundvlees,
16. melk en zuivelproducten,
17. varkensvlees,
18. schapen- en geitenvlees,
19. eieren,
20. pluimveevlees,
21. ethylalcohol uit landbouwproducten,
22. producten van de bijenteelt,
23. zijderupsen,
24. andere producten (restcategorie).

Erkende producentenorganisaties (activiteiten en doelstellingen)

PO's kunnen volgens de GMO een van de volgende acht activiteiten verrichten:

1. gezamenlijke verwerking;
2. gezamenlijke distributie, waaronder gezamenlijke verkoopplatformen of gezamenlijk vervoer;
3. gezamenlijke verpakking, etikettering of verkoopbevordering;
4. gezamenlijke organisatie van kwaliteitscontrole;
5. gezamenlijk gebruik van uitrusting of opslagfaciliteiten;
6. gezamenlijk beheer van afval dat rechtstreeks voortkomt uit de productie;
7. gezamenlijke aanschaf van productiemiddelen;
8. andere gezamenlijke activiteiten in verband met diensten waarbij een van de onder c) van dit lid opgesomde doelstellingen wordt nagestreefd.

PO's kunnen volgens de GMO de volgende elf doelstellingen nastreven:

1. verzekeren dat de productie wordt gepland en op de vraag wordt afgestemd, met name wat omvang en kwaliteit betreft;
2. het aanbod en de afzet van de producten van haar leden concentreren, ook via direct marketing;
3. de productiekosten en het rendement op investeringen om de normen met betrekking tot milieu en dierenwelzijn te halen, optimaliseren en de producentenprijzen stabiliseren;
4. onderzoek verrichten en initiatieven ontwikkelen op het gebied van duurzame productiemethoden, innovatieve praktijken, economische concurrentiekracht en marktontwikkelingen;
5. het gebruik van milieuvriendelijke teeltmethoden, productietechnieken en goede praktijken en technieken op het gebied van dierenwelzijn bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken;

6. het gebruik van productienormen bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken, de productkwaliteit verbeteren en producten ontwikkelen met een beschermde oorsprongsbenaming, een beschermde geografische aanduiding of een nationaal kwaliteitskeurmerk;
7. bijproducten, reststromen en afval, beheren en valoriseren in het bijzonder ter bescherming van de water-, bodem- en landschapskwaliteit, en de biodiversiteit in stand houden of verbeteren en circulariteit stimuleren;
8. bijdragen tot duurzaam gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en tot matiging van de klimaatverandering;
9. initiatieven ontwikkelen op het gebied van afzetbevordering;
10. "beheren van onderlinge fondsen;
11. de nodige technische ondersteuning verlenen voor het gebruik van de regelingen voor termijnmarkten en landbouwverzekeringstelsels.

Erkende brancheorganisaties (doelstellingen)

BO's kunnen volgens de GMO een van de volgende 16 doelstellingen nastreven:

1. de kennis inzake en de doorzichtigheid van de productie en de markt verbeteren, onder meer door bekendmaking van geaggregeerde statistische gegevens over de productiekosten en de prijzen - eventueel vergezeld van prijsindicatoren, de volumes en de looptijd van vooraf gesloten contracten - alsook middels terbeschikkingstelling van analyses van potentiële toekomstige marktontwikkelingen op regionaal, nationaal of internationaal niveau;
2. de raming van het productiepotentieel, en de notering van de publieke marktprijzen;
3. bijdragen tot een betere coördinatie van de wijze waarop producten op de markt worden gebracht, in het bijzonder aan de hand van onderzoek en marktstudies;
4. verkenning van potentiële exportmarkten;
5. onverminderd de artikelen 148 en 168, het opstellen van standaardcontracten die verenigbaar zijn met de voorschriften van de Unie voor de verkoop van landbouwproducten aan kopers en/of de toelevering van verwerkte producten aan distributeurs en kleinhandelaren, rekening houdend met de noodzaak om eerlijke mededingingsvoorwaarden tot stand te brengen en verstoringen van de markt te voorkomen;
6. het potentieel van de producten optimaal benutten, ook wat de afzetmogelijkheden betreft, en initiatieven ontwikkelen om de economische concurrentiekracht en het innovatievermogen te verbeteren;
7. gegevens verschaffen en onderzoek verrichten om de productie en in voorkomend geval de verwerking en de afzet te vernieuwen, te rationaliseren, te verbeteren en te richten op producten die beter op de eisen van de markt en op de smaak en de verwachtingen van de consument zijn afgestemd, met name wat de kwaliteit van de producten betreft, inclusief de specifieke kenmerken van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, en wat de bescherming van het milieu, klimaatactie, diergezondheid en dierenwelzijn betreft;
8. methoden zoeken die minder diergeneesmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen vergen, het verbruik van andere productiemiddelen optimaliseren, de kwaliteit van de producten en het behoud van bodem en water garanderen, de voedselveiligheid met name middels traceerbaarheid van producten bevorderen, alsook de gezondheid en het welzijn van dieren verbeteren;
9. methoden en instrumenten ontwikkelen om de kwaliteit van het product te verbeteren in alle stadia van de productie, alsook in voorkomend geval van de verwerking en de afzet;
10. alles in het werk stellen om de biologische landbouw, de oorsprongsbenamingen, de kwaliteitslabels en de geografische aanduidingen te verdedigen, te beschermen en te bevorderen;
11. onderzoek naar een geïntegreerde, duurzame productie of naar andere milieuvriendelijke productiemethoden bevorderen en verrichten;
12. een gezonde en verantwoorde consumptie van de producten in de interne markt stimuleren en/of voorlichting verstrekken over de schade die wordt veroorzaakt door riskante consumptiepatronen;

13. de consumptie van de producten bevorderen en/of voorlichting over de producten in de interne markt en de externe markten verstrekken;
14. bijdragen aan het beheer en de ontwikkeling van initiatieven voor de valorisatie van bijproducten en bijdragen aan de beperking en het beheer van afvalstoffen;
15. standaardclausules betreffende waardeverdeling, waaronder op de markt gegenereerde winsten en verliezen, in de zin van artikel 172 bis vaststellen, waarin wordt bepaald hoe ontwikkelingen van de relevante marktprijzen van de betrokken producten of andere grondstoffenmarkten tussen hen moeten worden toegewezen;
16. maatregelen bevorderen en uitvoeren om risico's in verband met de gezondheid van dieren, gewasbescherming en het milieu te voorkomen, te beheersen en te beheren, onder meer door onderlinge fondsen op te richten en te beheren of door bij te dragen aan deze fondsen, met het oog op de betaling van financiële compensaties aan landbouwers voor de kosten en economische verliezen die voortvloeien uit de bevordering en uitvoering van deze maatregelen.